

Η Επανάσταση του Ρε Αλέξη στο Λευκόνοικο. Μια επιστημονική προσέγγιση

/ Γνώμες

Στις 12 Μαΐου του 1427 απαγχονίστηκε ο αρχηγός των επαναστατημένων χωρικών τον καιρό της Φραγκιάς, ο Ρε Αλέξης. Εμείς στο Λευκόνοικο τον ξέραμε καλά αυτόν τον ήρωα, όπως και τον άλλο επαναστάτη, τον καρπασίτη καλόγερο, τον Ιωαννίκιο, ο οποίος δώδεκα χρόνια μετά την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης, το 1833, από τον Άγιο Ηλία έφτασε στην Πυργά της Μεσαορίας, κι έδωσε μάχη έξω από το Λευκόνοικό μας, όπως μας έμαθε ο ρέκτης ιστορικός μας, πατήρ Κυριάκος Ρήγας, στην περιοχή της Αγίας Ζώνης. Εκεί που ξεκινά το παράνομο αεροδρόμιο το οποίο έκτισαν οι κατακτητές. Στα νότια είναι η Περιστερωνοπηγή και το Πραστειό και δυτικά η Πυργά.

• Γράφει η Ζήνα Λυσσάνδρου - Παναγίδα, Δήμαρχος Λευκονοίκου

Ο Ρε Αλέξης τελευταίως έγινε λίγο σαν μόδα. Ως Ιστορικός παρακολουθώ τις διάφορες ανακοινώσεις και θλίβομαι. Κάποιοι προσπαθούν να τον οικειοποιηθούν,

κάποιοι άλλοι να τον χλευάσουν και να τον μειώσουν. Κάποιοι στηρίζονται σε μυθοπλασίες, χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι άλλο Ιστορία κι άλλο μυθιστόρημα. Και άλλοι, στηρίζονται στον Λεόντιο Μαχαιρά και μόνο, ο οποίος, όσο και να τον παραδεχόμαστε ως κύρια πηγή πληροφοριών, ήταν παρατρεχάμενος των Φράγκων, άρα φερέφωνο και πειθήνιο όργάνό τους, γι' αυτό μιλά για «κακούς λας» και παρουσιάζει τους εξεγερθέντες χωρικούς ως κλέφτες και λωποδύτες...

«εβάλαν οι χωριάτες...και εις το ΛευκόνοικονρήγανΑλέξην και όλοι οι χωργιάτεςεδόθησαν εις την 'πόταξίν του και αννοίξαν τες αποθήκες και εκουβαλούσαν τα κρασία τους καλοπίχερους, έτεροι επαίρναν το ψουμίν από τ' αλώνια, άλλοι τα ζαχάριτα και τα ποδέλοιπα πράγματα τους καλούς λας».

Προσφάτως, άκουσα μια διαδικτυακή διάλεξη,μέσα στο πλαίσιο δημόσιων διαδικτυακών διαλέξεων του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, ενός αγαπημένου μου μαθητή, του Δόκτορος Χρυσοβαλάντη Κυριάκου,για τον οποίο είμαι πολύ περήφανη. Τίτλος της διάλεξής του:

«Της γης οι δούλοι κι οι ραγιάδες

μοναχοί τους θα σωθούν»:

Η Κυπριακή εξέγερση των χωρικών του Ρε Αλέξη (1426-1427)»

Ο ΔρΧρυσοβαλάντης Κυριάκου ως ειδήμων και επαίων παρουσίασε την επανάσταση του Ρε Αλέξη μέσα στο γενικότερο κλίμα της εποχής της. Θεωρεί την επανάσταση αυτή ως τη μεγαλύτερη των μεσαιωνικών χρόνων και του προξενεί εντύπωση το γεγονός ότι παραμένει σχεδόν αγνοημένη από την ακαδημαϊκή ιστοριογραφία, η οποία δεν την θεωρεί άξια λόγου, εξαιτίας του χαρακτήρα της. Είναι μια εξέγερση των χωρικών η οποία απέτυχε. Αυτή η στάση της ακαδημαϊκής ιστοριογραφίας μπορεί να ερμηνευθεί, σύμφωνα με τον Ιστορικό μας, μέσα στο πλαίσιο της απόστασης που χωρίζει ως ένα βαθμό την ακαδημαϊκή ιστοριογραφία από το ευρύτερο κοινό. Έργο του ιστορικού, ανέφερε, είναι να γνωρίσει και να κατανοήσει το παρελθόν με τους δικούς του όρους. Στόχος είναι να μάθουμε και να καταλάβουμε τι συνέβη, μέσω της επιστημονικής κριτικής εξέτασης των πηγών και των αρχαιολογικών κριτηρίων.

Είναι γνωστό ότι στην εποχή της Φραγκοκρατίας υπήρχε η φεουδαρχία. Οι χωρικοί, οι πάροικοι πλήρωναν πολλούς φόρους, μεγάλο μέρος της σοδειάς τους έπρεπε να το δίνουν στον φεουδάρχη και ακόμη υπήρχε ο θεσμός της «αγγαρείας», δηλαδή ήταν αναγκασμένοι δύο μέρες να υπηρετούν δωρεάν τον αφέντη τους.

Οι Κύπριοι τότε καλλιεργούσαν σιτάρι, κριθάρι αλλά και ζαχαροκάλαμο και

βαμβάκι. Ιδιαίτερα η καλλιέργεια του ζαχαροκάλαμου ήταν πολύ προσοδοφόρα για την ελίτ, αφού η κυπριακή ζάχαρη ήταν άριστης ποιότητας. Γι' αυτό ο Μαχαιράς λέει ότι οι επαναστάτες «εβγάλαν έξω τα ζαχάρικα».

Ο Λεόντιος Μαχαιράς ιδεολογικά είναι πολύ κοντά στον φράγκο βασιλιά και τους αριστοκράτες, όλη η οικογένειά του εμπλέκεται στη φραγκική αυλή, ενώ ο αδελφός του Πέτρος Μαχαιράς συμμετέχει στην καταστολή της εξέγερσης. Φαίνεται ξεκάθαρα ότι ο Μαχαιράς περιφρονεί τους εξεγερθέντες, αφού αναφέρει ότι έκαναν κούρση και φόνους πολλούς. Αναφέρει, επίσης, ότι σε αυτές τις αγροτικές περιοχές έγιναν πράξεις βίας, βιασμοί, φόνοι, κακοποίηση του λατίνου επισκόπου της Αμμοχώστου κ.α.

Όμως, από όσα γράφει, φαίνεται ότι η εξέγερση είχε οργάνωση, είχε καπετανάτα, καπετάνιους, φουσάτο, όλα αυτά παραπέμπουν σε στρατιωτική οργάνωση, δεν ήταν όχλος, πλήθος.

Αναντίλεκτα, ο Μαχαιράς θεωρεί τους εξεγερθέντες ως απειλή για την έννομη τάξη, οι οποίοι μόλις παρουσιάστηκε το κενό εξουσίας με την αιχμαλωσία του φράγκου βασιλιά Ιανού από τους Μαμελούκους της Αιγύπτου οι οποίοι εισέβαλαν στην Κύπρο, άρχισαν την επανάσταση το 1426.

Ο Ρε Αλέξης, όπως αναφέρει ο Μαχαιράς, ήταν βασιλικός αγγελιαφόρος από την Κατωμηλιά, δηλαδή τη Μηλιά της Αμμοχώστου η οποία γειτνιάζει με το Λευκόνοικο, γι' αυτό και διάλεξε εκεί να στήσει το αρχηγείο του, όπου προφανώς θα είχε ένα δίκτυο συγγενών και υποστηρικτών του. Στο Λευκόνοικοτον αναγόρευσαν ρήγα, από το λατινικό rex, που σημαίνει βασιλιάς. Παρατηρούμε ότι επιλέγουν οι επαναστατημένοι χωρικοί για τον θρόνο έναν δικό τους, όχι Λατίνο, επιλέγουν έναν απ' αυτούς για να πάρει τη θέση του Ιανού. Άρα, δεν υπήρχε ούτε κοινοκτημοσύνη ούτε λαοκρατία.

Μια πληροφορία την οποία μας έδωσε ο ΔρΧρυσοβαλάντης Κυριάκου είναι ότι στο Χρονικό Αμάντι και ΦλώρηΒουστρώνιου αναφέρεται ότι οι εξεγερθέντες του Ρε Αλέξη είχαν τοξότες οι οποίοι χειρίζονταν το σταυρωτό τόξο, το οποίο μόνο ένας εκπαιδευμένος μπορούσε να το χειριστεί. Δεν μπορεί ένας όχλος από τυχοδιώκτες, κουρσάρους και ληστές, όπως τους παρουσιάζει ο Μαχαιράς, να το χειριστεί.

Επιπρόσθετα, από τον Μαχαιρά μαθαίνουμε ότι επικεφαλής της καταστολής της επανάστασης των χωρικών ήταν ο καρδινάλιος Ούγος , ο Λατίνος Αρχιεπίσκοπος της Λευκωσίας, ο οποίος στέλλει στρατό ενάντια στους λύκους χωριάτες τους οποίους τιμωρεί με κρεμάλες, ρινοτμήσεις, ακρωτηριασμούς κ.ά. Ακριβώς τη μέρα που φτάνει ο νόμιμος βασιλιάς Ούγος από την Αίγυπτο, οδηγείται ο παράνομος

Αλέξης στην αγχόνη.

Καταφανώς, το κίνημα του Ρε Αλέξη είχε αμιγώς κοινωνικό χαρακτήρα, στρεφόταν εναντίον των φεουδαρχών και «απέβλεπε στην κοινωνική χειραφέτηση του υποτελούς πληθυσμού της Κύπρου». Ήταν μια κοινωνική εξέγερση. Σε φιλολογικό μνημόσυνο το οποίο διοργανώθηκε το 2013 προς τιμήν του Ρε Αλέξη, ο μακαριστός Βάσος Λυσσαρίδης τον παρουσίασε ως τον μεγάλο Έλληνα Κύπριο επαναστάτη σε μια προσπάθεια νοηματοδότησης του αγώνα για απελευθέρωση και επανένωση του νησιού μας από το 1974 και εντεύθεν.